

הצפירה

HAZEFIRAH.

ברוסיא ופולין.

השולח צמודים לשנה 5 ר"כ.

לחצי שנה 2,75 ר"כ.

לרבע שנה 1,50 ר"כ.

ביתר הכרעות 20 פרנק.

באמעריקא 5 דאללר.

מחירו באשכנז:

14 רייכס מארק לשנה.

בעסקיין 8 פ' לשנה.

וכן לרבע שנה.

שכר מודעות:

מכל שורה קצרה 5 קאפ'.

ומשורה רחבה 10 קאפ'.

מכתב עתי משמיע חדשות

בקרב עם ישרון, מכל הדברים הנוגעים בעניני המדינות.

דברי חכמה ומדע, ידיעות העולם והמבט.

יוצא לאור אחת בשבוע, מאת

חיים זעליג סלאנימסקי.

Nº 12.

ווארשויא, כאארב' תרל"ח.

Варшава, 14 (26) Марта 1878.

שנה חמישית

הגליון הבא יהיה האחרון לרבע השנה הזאת, ע"כ נבקש מאת כל הקוראים הנכבדים אשר לא שלמו עדיין בעד הרבע העבר, כי ישיבו את המגיע מהם, אם ליד הסוכן שבעירם, או אל הרעדאקציע.

תוכן הענינים.

דברי הימים. רומאניא-פיאמרא. קאירא. אדעסא. ידיעות העולם והמבט. מסע בהודו הדרומית מאת קלמן סולמאן. חדשות שונות. לקיים דברי חכמים מאת אלעזר הכהן לווייפפל. הודעות. שאלות ותשובות.

דברי הימים

אחרי כי אולת יד כל יודעי בינה לעתים לבקש ולדעת את תנאי דברי הברית אשר כרתה ממשלת רוססיא עם תוגרמא, דבר שלחה ממשלת רוססיא אל כל הממשלות האדירות ונפל בכל עמי אייראפא, וישם קץ לכל השאלות והתשובות, ההשערות והסברות, אשר נשאו ונתנו בהן כל מכה"ע, וביום 20 לחודש הזה הודיעה רוססיא גלוי לכל העמים והממלכות, את תוכן תנאי השלום אשר בינה ובין תוגרמא על ידי מכה"ע Прав. Вѣстникъ. ואלה הן לכל פרטיהם: (1) ממשלת הנסיכות מאנטענעגרא תתרחב ותתפשט מעל לגבולותיה היום. (2) דבר התרחבות ממשלת מאנטענעגרא עם כל גבולותיה החדשים מסביב, יבואר ע"י קאמיססיאן מן מלאכי הממשלות האדירות באייראפא. (3) הפארטא תכיר את הנסיכות מאנטענעגרא לממשלה חפשה העומדת ברשות עצמה. (4) הנסיכות מערביא תחשב ג"כ לממשלה העומדת בפני עצמה, וגבולותיה מסביב יבוארו במשך שלשה חדשים מיום כריתת ברית שלום. (5) הפארטא תכיר את ממשלת רומאניא לממלכה

חפשה, העומדת ברשות עצמה; ואת זכותה לקחת חלק בכסף הענושים כופר הוצאות, ודבר התשלומין נתון בידי שתי הממלכות הנזכרות להביא את הענין הזה לירי גסר ביניהן. (6) ארץ בולגאריא תהיה לנסיכות וממשלה מיוחדת תחת שבט הפארטא, עם ממשלה וחיל הצבא מבני הארץ הנוצרים, וגבולות הארץ מסביב יבוארו בקאמיססיאן מיוחדת מן צירי הממשלות רוססיא ותוגרמא. (7) העיר אנדריאנאפאל לא תתחשב על ממשלת בולגאריא. (8) עם בולגאריא יבחר לו מושל כחפץ לבבו, אך המושל החדש לא יהיה מן המשפחות המושלות כיום בהממלכות האדירות באייראפא. נסיך בולגאריא יבחר על ידי אסיפת כל נכבדי האזרחים במדינה, בעיר פיליפאפאל או טירנאווא, והבחירה תהיה תחת השגחת ראשי הקאמיססיאן של ממשלת רוססיא ולמראה עיני ציר תוגרמא. הנבחרים ימתיקו סוד על דבר סדר ותמונת ההנהגה המדינית של הנסיכות, עד אשר יעלה בידם להוציא לאור את כל סדרי הממלכה הצעירה. (9) העומד בראש הקאמיססיאן ממעם ממשלת רוססיא, יפקח על כל חפצי ממשלת בולגאריא, לחזק את ידה בעצה ותושיה, להמכה ולסערה, במשך שתי שנים מיום כריתת ברית השלום, ואחרי עבוד השנה הראשונה, הנה תוכלנה גם יתר הממלכות האדירות לשלוח את מלאכיהן שמה, אם תהיה השעה צריכה לכך. (10) צבאות תוגרמא לא יראו ולא יסצאו בכל ארץ הבולגאריא. (11) כל המבצרים אשר היו בארץ עד היום הזה יחרסו עד היסוד. (12) כל הנשק, כלי המלחמה והצידה הנמצאים בהמבצרים אשר על הדאנויא ונעזבו מהטורקים בראשית ימי שביתת המלחמה, ובהמבצרים ווארנא ושומלא, הנה הם קנין כסף של ממשלת תוגרמא. (13) צבאות רוססיא ישארו בארץ בולגאריא. עד אשר בני בולגאריא ילמדו ידיהם לקרב ואצבעותיהם למלחמה, למען

יכול לצאת בצבא הארץ. (14) מספר צבאות הרוססים אשר ישארו בבולגאריא לא יעלה על המשים אלף איש. (15) המס אשר תשיב הנסיכות בולגאריא אל הסולטאן מדי שנה בשנה, ישא בד בבד עם הכנסות הארץ אחרי גפיון כל הוצאות הנהגת המדינה והממשלה. (16) לממשלת תוגרמא הזכות להעביר ולהסיע את חיל צבאותיה, דרך ארץ בולגאריא, מן עיר ממלכתה אל מחוזות ממשלתה מעבר לגבול הנסיכות בולגאריא. (17) כל המבצרים על יד הראוני יורמו מבלי לבנות אחרים במקומם. (18) הפארמא תחובב את עצמה לנקות את אשרות הנגר ראניא על יד החוף סוליא מן הסלעים והמארפערדים אשר נשקעו במצולת הנגר בראשית ימי המלחמה, למען תוכלנה האניות לצאת ולבוא שם באין מעצור. (19) בהמחוזות באסניא והערצנגאוינא תוציא הפארמא לפעולת ידים את כל התקונים והחוקים החדשים, כאשר הסכימו עליהם ראשי הממשלות על הקאנפערענץ בקאנסטאנטינאפאל בשנה העברה. (20) ממשלת תוגרמא תמחול על כל המסים והארנוניות, המוטלים על יושבי המחוזות הנזכרות עד היום, וכל הכנסות המדינה בהמחוזות עד שנת 1880 תהינה לטובת המשפחות אשר נתרששו ויורדו מנכסיהם לרגלי מקרי השנים האחרונות. (21) הפארמא תתחייב להשיב לבני האי קרעמא את סדר הנהגת המדינה אשר נתנה להם בשנת 1868 הנודע בשם (ארנאנישעס שטאטוט). (22) הנהגה מדינית מיוחדת כזאת תנתן גם אל היונים יושבי המחוזות עפירוס ומחאס-סאליא. (23) ממשלת תוגרמא הבטיחה למלא את מוצא שפתיה מכבר, בדבר הטבת מצב הארמענים יושבי מחוזות אוזיא הקטנה, לתת להם חוקים טובים ומשפטים צדיקים כאל המושלמים יושבי הארץ. (24) ממשלת הפארמא תוציא לאור מכתב גלוי לכל עמי הנוצרים יושבי ארצותיה, המודיע מחילה וסליחה על כל דבר פשע נגד הממשלה, למן היום אשר החלו הסבוכות בארץ הקדם עד יום כריתת ברית השלום. (25) כסף ענושים כפר הוצאות המלחמה והנוק הרב אשר סבלה רוססיא עת נסגרו סבואות ים השחור לפניה, ועל דבר המרד אשר התפרץ בקאוקאז בעור צבאות התוגרמים, יעלה לסך 1400 מיליאנים רובל, אך כאשר אין יד הפארמא משגת לשלם הון עתק כזה. הנה מצאה ממשלת רוססיא לנכון לפניה לקחת חבל ארץ ממשלת התוגרמא חלק כסף הענושים. (26) הארצות אשר תקה לה רוססיא לאחוזות עולם כפר הוצאת המלחמה הנה: (1) הגליל טולמשא אשר במחוז דאברודוא עם הזכות לתת אותו לאחווה אל ממשלת רוסאניא, לתמורה עבור חבל ארץ בעסערבאניא, אשר נקרע מרוססיא בשלום הפאריזי בשנת 1856. (2) הערים והמבצרים, ארדאהאן, באטום, קארס ובאיאזיר עם כל ארץ רוסאניא עד רוכסי הרי סאנאנלוג. כל הארצות האלה תסופחנה אל ממשלת רוססיא בעד 1100 מיליאנים רובל כופר הוצאות המלחמה. תשלומי שלש מאות מיליאנים הנותרים יהיו בזמנים שונים, כפי אשר יסכימו על זה שני הבעלי דברים. (27) מעברות הדאראדאנעלים והבאס-פארום יהיו פתוחים תמיד לפני כל אניות סוחר מן כל הממלכות בעת מלחמה כבעת שלום. (28) צבאות רוססיא יעזבו את ארצות תוגרמא באיראפא מלבד ארץ בולגאריא, במשך שלשה חדשים מיום כריתת ברית השלום, את מחוזות התוגרמא באווא יעזבו הרוססים במשך ששה ירחים. (29) אחרי קיום ברית השלום תחלפנה שתי הממשלות בעלי הריב את שבויי מלחמה מן שני הצדדים, והפארמא תשלם לממשלת רוססיא בעד כלכלת השבויים בכל משך ימי המלחמה. המכתב הגלוי הזה עם פרטי דברי תנאי השלום אשר שלחה רוססיא אל כל ממשלות אייראפא, בא בעתו ובזמנו. יען כי בכל הימים אשר שאלת המורה עמדה בראש כל הענינים המדינים באיראפא, לא היו עוד ימי ערבוביא ומבוכה כימי השבוע העבר. כמעט באה ידיעה מאוזה מערי המלוכה באיראפא, כי חוסרו כל המכשולים מעל דרכי הקאנגרעסס ודבר צאתו לאור נכון כנכון היום, והנה באו שמועות חדשות המכחישות את ידיעות השלום על פניהן ואומרות, כי פרוד

דעת הממשלות אנגליא ורוססיא עלה עתה עד למעלה ראש, ועוד מעט ושתי הממלכות מצוקי אייראפא תתנפלה אשה על רעותה במלחמת תנופה; חיל ורעדה אחוז את אילי הכסף וינועו אמות הספים אשר הבירווא נשענת עליהם, ומחיר שמרי הממלכות ירדו פלאים לשמע קול ענות מלחמה בכל ארצות אייראפא מקצה. ומן כל הממלכות האדירות משכו מעשה ממשלת בריטאניא את עיני כל יושבי אייראפא עליהם. בסוף מאמרנו בשבוע העבר הודענו לקוראנו כי שפתי אנגליא ברור מללו כי תעמוד על דעתה, אשר רוססיא תביא למשפט לפני הקאנגרעסס את גוף דברי ברית השלום בין רוססיא וטורקיא, למען אשר יהיה ביד הקאנגרעסס לרון על כל פרט ופרט, הנאי ותנאי, לרחק ולקרב לקיים ולבטל כפי אשר ימצאו ראשי הממשלות נכון לפניהם. דברי אנגליא אלה הנאמרים בקול נגיד ומצוה, הכעיסו תמורדים את רוב ראשי ממשלת רוססיא, והתרגשות הלבבות והרוחות על ממשלת אנגליא וחפציה גדלה מאד בסט-פעטערסבורג בכל פנות הממשלה ומרום עם הארץ, עד כי מצא את לבבו המכה"ע הנודע לבא בכור ראשי הממלכות Pol. Corr. להגיד ביום 19 לחדש, כי הפרץ בין רוססיא ואנגליא יתרחב מיום אל יום, ועם כל חפץ ממשלת רוססיא להחזיק בידי השלום, הנה לא תוכל להשפיל כבודה לשמוע לדברי אנגליא הנאמרים בקול מושל, ואם תוסיף בריטאניא ללכת על דרכה זה, הנה תהיה היא בעוכרי השלום, בהתיצבה לשטן על דרך הקאנגרעסס, אשר זה כל ישעו וחפצו לשום את המעקשים למישור ולמנוע את עמי אייראפא מבוא ברמים. והמכה"ע אשר יש לו מהלכים במקומות הגבוהים בסט-פעטערסבורג יאמר כדברים האלה: "לא דבר ברית השלום בסאן סטעפאנא היה לסלע המחלוקת בין ממשלתנו וממשלות אוסטריא ואנגליא, כי אם קנאת שתי הממלכות האלה על נצחונותינו על שדה הקרב, ומערכות הדי-פלאמאטיא תעורר אותן לצאת בחרב לקראתנו, אם לא נשנה את דברי הברית על פי חפצן; אך העולה על רוחן לא תהיה, ומחשבתן זאת לא תקום, ונהפוך הוא, מכל הנראה והנשמע לנו ממקורים נאמנים נדע כי לא תוותר הממשלה אף מלא חוט השערה מן כל פרי נצחונותיה, אשר קנתה במחיר רבבות בני עמה, אשר סתו מות גבורים על שדה קמל". — דברי המכה"ע הזה עשו רושם גדול באיראפא, כאשר יורו באצבע כי דעת הממשלה תתאים יחד עם חפצי עם רוססיא, מבלי לתת לכל צד ואויב לגזול מעם רוססיא את אשר השיג בדמי בני ארצו הרבים; וכדברי המכה"ע הנזכר ידברו כל מכה"ע בפעטערסבורג פה אחד, לאמר: כי עתה באה העת להראות את אנגליא האומרת: אני ואפסי עוד, כי אימתה לא תבעת את ממשלת רוססיא, אחרי אשר נודע, איך לא תיעף ולא תיגע אנגליא להצר צעדי ממלכת רוססיא, את הצי אדיר אשר לה על הים המראמארי חזקה באניות נחושה חדשות, אניות מלחמה נתרבו עתה עד מספר עצום אשר כמוהו לא נשמע למן היום אשר היתה בריטאניא לשרתי בימים, את עמדתה על יד הדאראדאנעלים וחצי האי גאליפאלי תבצר, באופן כזה המראה לדעת את חפצה להחזיק שם מעמד לארך ימים, ולעשות להדאראדאנעלים כאשר עשו להמעבר גיבראלטאר, אשר הורישו משם את הספרדים ואחוזו בו עד היום הזה. המעשים האלה נתנו יד אל חוזי העתים בפעטערסבורג לראות את הנולד ולהראות דעת, כי נכון הדבר גם לממשלת רוססיא לקדם פני המקרים מרם תעבור העת. והמכה"ע Pyecckii Mipt' ויהמכה"ע ידבר דברים של טעם המפצים אור על פני מצב הדברים בימים האחרונים לאמר: "עם קיום דברי ברית השלום בין ממשלתנו וממשלת תוגרמא, הנה הולך וקרב גם רגע התגלעות הריב בינינו ובין אנגליא. אחרי אשר ההצלחה עמדה לימינו להרוץ קמינו ולהכריע אויבינו תחתנו, כמעט עלתה בידינו לכרות ברית שלום המשים כבוד ותהלה על עם רוססיא, והנה אנחנו עומדים עתה לפני מלחמה אחרת גדולה וכבדה מהראשונה. בכל ימי דברי המשא ומתן בינינו ובין הפארמא ע"ד

גם לדעת, כי הרשות לכל אחת מהממשלות לבקר אל-כך פרטי התנאים כשזב בעיניהם. ויוסף ה' אנדראסטי לאמר, כי לבו נכון ובטוח, אשר יבא יום, וגם מתנגדיו הממשלים דופי בשיטתו המדינית יתנו צדק לפעול, ויודו, כי הטיב לעשות בהלכו בעצת אוהבו ורעו הנסיך ביסמארק. על כן לא ימצא לנכון לעזוב את דרכו בהליכות המדינה אשר הלך בה עד היום. והמכה"ע הדובר בשמו Wiener Presse יאמר: "אם נשים עין על דברי הברית כאשר הם לפנינו עתה, הנה נראה כי מרביתם מתאימים אל הדברים אשר נדברו על אודותם מכבר, וכי באמת דברים הרבה מדברי הברית מעוררים פחד ומראים לדעת כי נכונים הם ברבות הימים להתהפך לרועץ גם אל ממלכתנו, אך עם כל זה נראה גם בהם פתח דברים המקבילים חלוף שנוי ותמורה על פי רצון וחפץ הממשלות האחרות, ואם כן אפוא מזה נוכח לדעת עד כמה נחוץ הדבר כי הקאנגרסם יתאסף חיש מהרה, למען יעלה בידו לשום את כל המעקשים למישור ולהקים את השלום על תלו, מרם אשר יסתבכו הדברים עד לבלי הכיל; והדבר הזה שמה לה אוסטריו למטרה להתאמץ אצל ממשלת בריטאניה, ולבקשה כי תחדל לשום מוקשים אל הקאנגרסם, על כן תקוטנו חזקה כי דבר האסיפה יצא למענהו ביום ראשון לחדש אפריל". לשמע הדברים האלה ולהידיעות אשר באו מפאריז מווינן וסברלין לאמר, כי מעת דבר האסיפה נעלה מעל כל ספק, שבה תקות השלום להיות שנית בלב רבים מאוהבי המנוחה, ורוח צח נשב על פני אייראפא בסוף ימי השבוע, וימחר כמעט את שמי הפאליטיק המכוסים בעבים; אך עד מהרה והנה אוהבי השלום שבו ראו לדאבון לבם, כי הקרימו לשוש משוש באין כל סבה נכונה, וכי העננים המכסים שמי אייראפא עוד לא נתפורו, ונהפוך, הידיעות האחרונות הבאות עתה מלאנדאן נכונות להגדיל את הדאגה ולהתחיר עוד יותר את לב כל אוהבי המנוחה, בהראותן לדעת, כי עוד מעט וסער גדול יתחולל מפאת ימה ועל ראש כל יושבי ארצות אייראפא יחול. מפאריז הגיעה הידיעה ע"י מכה"ע Repub. Française, כי דעת גדולי הממשלה בצרפת להיות בעצה אחת עם אנגליא בדבר שלשת התנאים, אשר על פיהם תאות אנגליא לקחת חלק בהקאנגרסם, הלא הסה, הברית הפאריזי משנת 1856 תהיה ליסוד מוסד אל דברי המשא ומתן על האסיפה; לשום את כל דברי ברית השלום לפני הקאנגרסם אשר יחויץ את משפטו עליהם; וכי צבאות רוססיה יעזבו את עמדתם בקרבת העיר קאנסטאנטינאפאל. מובן הדבר כי רחוק להאמין אשר ממשלת רוססיה תקבל אף דבר אחד מן התנאים האמורים; וכה נחה רוח החשד על פני עם אנגליא, עד כי המכה"ע של ה' ביקאנספיעלר Daily Telegraph מצא את לבבו להבטיח, כי תורף ברית השלום הנודע ברבים, הוא אך חלק קטן מן ברית השלום אשר נכרתה בין ממשלות רוססיה ותונרמא בסתר. בין כה וכה ודבר חליפות הדעפעישים והמכתבים בין פעטערסבורג ולאנדאן הולך ורב; ממשלת אנגליא שלחה מכתב גלוי אל ממשלת רוססיה להודיע את דעתה האחרונה ע"ד שלשת התנאים הנאמרים, והקול נשמע כי אין רוח ראשי הממלכה נוחה מן הדברים אשר שמעו עד. היום מדברי רוססיה, אך אנגליא מחכה עוד על תשובה שלמה וברורה מצד ממשלת רוססיה, ואז תגיד גם היא את דברה האחרון, לקחת חלק בהאסיפה או למשוך את ידה ממנה. ומווינן מודיעים כי שליחי שני בתי הנבחרים אוסטריו ואונגאריא, עמדו לסנין, ויקבלו ברוב דעות להסכים עם הממשלה, ולמלא את ידה בכסף ששים מיליאנים פלארין כאשר בקשה, אחרי אשר נשא ה' אנדראסטי את מדברותיו וירא אותם לרעת, כי סכנה גדולה מרחפת על פני ממשלת בית האבסבורג כהיום.

ממוצא כל הדברים. האלה יראה הקורא איך הסתבכו הענינים עד למעלה ראש, וכי פתרון השאלה הנדולה מלחמה או שלום, נתון עתה בידי הבריטאנים, וברגע הזה עיני כל

השלום ותנאיו, לא חדלו הבריטאנים להחליץ הושים, וכחיים הנה הם ערוכים בקרב למלחמה, וכבר הראו לדעת את חפצם לתקוע יתדם על יד הדארדאנעללים, בירעם נאמנה כי לא על נקלה יעלה בידנו להדוף אותם מן המקומות אשר התבצרו שם. אי לזאת הנה ראשית חובתנו עתה להתחזק על יד מעבר הבאספארוס ולבצר את עמדתנו שם, כל זמן אשר אניות אנגליא תעמודנה על הים המראמארי, מבלי תת להן לבוא על ים השחור, הנחשב על גבול ארץ ממשלתנו, כי איכבה נוכל לראות אשר אנשי ריבנו מנסים להחזיק מעמד אצל ספתן ביתנו ואנחנו מחשים, בעוד אשר יש לאל ידנו לשום חוק וגבול אל חפצי הבריטאנים". כזאת וכזאת ידברו כל מכה"ע בפ"ב איש לא נעדר.

וכמראה הזה נראה גם באנגליא, גם שם שפה אחת ודברים אחדים אל כל מכה"ע השונים למפלגותיהם, כולם בפה אחד מהללים את מעשי הממשלה, ומעוררים אותה לעמוד הכן מבלי לזוז מדעתה אף כחוט השערה. הליבעראלים בעלי ברית גלאדסמאן אוהבי השלום קפצו פיהם וקולם לא ישמע בין עם בריטאניה השואף קרבות, עד כי גם המכה"ע שימסעם, אשר בהיותו לפה לאבירי הכסף ומושלי עולם המסחר, הפך תמיד בזכות השלום, יצא עתה מגדרו ויחזק בדבריו את שרי הממלכה לאמר: חפץ ממשלת בריטאניה איננו, כי ממשלת רוססיה רק תודיע את דברי ברית השלום אל מושלי אייראפא, לכל ממלכה וממלכה ביחוד, אבל כי תשים את כל דברי הברית לפני סוד הקאנגרסם לתת את הסכמתו עליהם, ובדבר הזה תכיר רוססיה את צדקת האסיפה להעביר את דברי הברית תחת שבט הבקורת. וכה מלא חפץ המלחמה עתה את פני כל ארץ בריטאניה, עד כי שר הצבא המצביא את צבאות הבריטאנים ה' נאפיער הגבור האביססעני, מצא את לבבו להגיד בקהל עם, כי אם אך תשרוק הממשלה אל שוכני שבטה באינדיא, ושתי מאות אלף איש יסחרו כרגע להתאסף תחת דגלה. הנה כה היה מצב הדברים מרם נודעו ברבים פרטי דברי ברית השלום, ויהי כאשר שלחה ממשלת רוססיה את תורף דברי הברית אל ממשלות אייראפא, ותגלה גם את דעתה, כי הרשות ביד כל אחד מראשי הממלכות להביא לידי משא ומתן כל תנאי אשר ימצא לנכון לפניו, באופן אשר לא תמצא אנגליא מקום להתהפך בתחבולותיה לשום מוקשים להקאנגרסם, וישמע הדבר אל אוהבי השלום, וישישו משוש ויריעו תרועת שמחה, בחשבם בלבם כי עוד מעט ותקוט השלום תעלה כפורחת, הקאנגרסם יתאסף חיש מהרה להוציא כאור צדקת השלום ומשפטו כצהרים. המכה"ע Nord. Deut.-Allg. Ztg. הודיע כי חיש קל כאשר יגיעו דברי ברית השלום על ידי הרצים לברלין, תשלח ממשלת אשכנז את דבריה אל מושלי אייראפא, לשחר פניהם כי ישלחו את ציריהם אל האסיפה; והדבר אשר הרנין עוד יותר את לב אוהבי המנוחה, הוא השמועה כי נפתחה אל השלום פתח תקוה סאת הממלכה, אשר רבים דמו כי ממנה תצא רעת המלחמה על כל הארץ, ממשלת אוסטריו הפליאה עוד הפעם את יושבי אייראפא הפלא ופלא. זה ימים אחדים וכל חזוי העתים גזרו אומר, כי שתי הממלכות אוסטריו ואנגליא תלכנה שתיהן שלובי יד, רוח אחד ודעת אחת לשתיהן בכל הליכות המדינה בשאלת המורה, ורבים הבטיחו לאמר, כי כבר באו שתי הממלכות בברית מן ותגרה, והנה נראה עתה כי שנתה אוסטריו את טעמה, ותעזוב כמעט את עמדתה לימין אנגליא, עד כי לא תחדל גם להמיל דופי במעשה בריטאניה על עלילותיה ותחבולותיה, להתיצב כצר נגד דבר הקאנגרסם, וראשי המלוכה בווינן גלו את דעתם בפירוש, כי לא ימצאו קורת רוח ממעשי ראשי המלוכה בלאנדאן, המפרזים על המרה לבקש מאת רוססיה דברים אשר לא תוכל להסכים עליהם, וביום 20 לחדש נשא הנראף אנדראסטי את דבריו לפני שליחי הנבחרים מן ארצות אוסטריו ויאמר: כי יש תקוה אשר הקאנגרסם יתאסף בקרב הימים, אחרי אשר ממשלת רוססיה הודיעה את תורף ברית השלום, ותראה

עמי הארצות צופיות אל לאנדאן, אשר משם יצא משפט השלום אם לשבת אם לחסד.

רומאניא פיאטרא. נפלא הוא העם הזה, עם בני ישראל! כן יאמרו בנינו, גם דורשי שלום גם שונאי מנדיו יוסיפו להפליא את העם הזה הפלא ופלא. — כן עמדתו בתוך רבים עמים בימי הקדם ובימי הבינים, וכן בעתות החדשות האלה. אולם מה נפלאות הוא מאד תשוקת הנוי כלו לחכמה ודעת. ספורי דברי הימים יורונו לדעת, כי בכל עת אשר עם מהעמים פקח את עיניו וישלח את ידו לקחת מעץ הדעת; והנה בני ישראל השוכן בקרבנו, יצאו תלוצים בעמוד האש לפני העם ההוא, למלא את תעודתם להאיר להם באור ההשכלה.

נפלאות כאלה אשר הסכנו בהנה, הנה תראינה כיום גם בארצנו זאת ארץ רומאניא. כמעט התלו סופרי הארץ ומשכיליה לתת אבן על אבן ליסד את היכל הליטעראטור הרומאנית; והנה משכילי ישראל — אשר קול דברם נחבא עד הימים האלה מסבות שונות — יביאו גם המה את מנחתם על מזבח שפת הארץ בכלי טהור. זה שנות מספר ומשכילי בני ישראל לא היה שם להם על פני חוץ, ועם הרומאנים לא ידעו עד מה מחכמת ישראל, קורותיו וספרותו; והנה העיר ה' את רוח החכם A. L. Löbl ואחותו מרעיו בבאקו, ויוציא לאור מכתב שבועי אחד בשם Presentul (ההוא), בו נקבצו באו דברי סופרי ישראל אשר לבם ירחש טוב לעמם, כלם מדברים צחות בשפת הארץ. זה יעמוד במלחמת מן נגד הקמים עלינו במכה"ע לעם רומאניא, וזה יצא המערכה במלחמת תנופה בעד שם עמו המחולל. — חזון יקר הוא גם בארץ רחבת ידים להשכלה כארץ רוססיה — זה במכתמיו יורדים הדרי במן, וזה בפעילעטאן ידבר נגידים ומטרת קודש לן, והקטן עוד זאת בעיני החכם המו"ל ובעיני סופרי המשכילים; ויהי אך נפתח להם השער כמלוא נקב סחט סדקית, והנה הם מתחרים להביא בתוכו את הפיל הגדול, את קורות ישראל, קורות חכמיו וספרותו. ובשנה הזאת הוציא לאור ראשונה החכם לעבל בבית דפוסו, לוח שנתי לבני ישראל לשנה תרל"ח בלשון רומאניא — אשר יאמר עליו: "ראה זה חדש הוא!" ויאסוף אל תוכו מאמרי חכמה, בקורות ושירים ילידי רעיוני משכילי עמנו בשפת הארץ צחה.

ולמען תת ציור נאמן למשכילי ישראל, אוהבי עמם וחובבי ספרותו בכל ארצות פוזריהם, מהצעדים אשר צעדו יהודי רומאניא בימים מספר, אחלי אדוני; פתח נא שערי הצפירה, אבוא בהם לרשום את שמות המאמרים הראשיים ואת המדובר בהם. (1) "ליטעראטור המוני של ישראל", כפתח דבר להמאמרים הבאים אחריו. יפתח שער חדש אשר לא בא בו איש, ויוכיח כי רוח ליטעראטור היה ירחף על פני משלי-הגדות וספורי ההמון בלשון המדובר ביניהם, ככל ספרות המון גוים וPopuläre Literatur, וכי השפה המדוברת איננה זשארגאן, כי אם שפה מסודרת בת הגערמאנית ein deutsches Idiom עם חלק קטן מסלות סלאוויות ועבריות. (2) המשה מכתבי חכמה לעלמה נוצרית אשר שאלה על מהות המאטעריאלים והדארוויניזם. בדברי הן יתאר לפנינו את הפילוסופיא — שנואת נפשה — וידבר על המאטעריאלים לכל פרטיו; אחר ינפץ את מגדל האטאמיציזמוס הפורה באויר, אשר בנו המחזיקים בה, כשבר נבל יוצרים. ובהתמו דבריו יתן צדק לדברי החכם Descartes המטיל ספק בכל הנמצא חוץ ממנו, ובכל הנראה לעינינו לבר מהאני; כי רוח קנאת ליל חשך ואפילה, ליל בארטהאלאמעאוס אשר היתה בפאריו שנות מספר לפניו אכלתהו; והפאנאטיזמוס אשר ראה רובצת לפתחה של רומי, העירה בנפשו את יסוד השמה הזאת. וסוף מכתבו אשר הוא תכליתו, אחר אשר יזכיר לאהובתו את היום אשר יצאו במחול משחקים עליונים ומזובי לב, ואהבתם הגיע עד כרום קצה, ויהי אך הגיד לה כי הוא יהודי, והנה — אהה! —

חמקה עברה מבין זרועותיו ותשליכהו מעל פניו, וחתום מאמרו: צדק צענא, התבל איננו; צדק דעסקארטעס הכל מוטל בשפק. (3) "הפשרה" משחק במערכה אחת, תכליתו להוכיח כי נחוץ ליליד הארץ ללמוד שפת רומאנית על בוריה ולא יספיק בילדי נכרים; ובכל זאת חובה על כל איש ישראל ללמוד גם שפת אשכנז, באשר כי בשפה ההיא חבירו לה יחדיו קורות עמו ותכמתו. (4) "רענאן", ילחום נגד החכם הזה אשר יצא בספרו לחרף את מערכות ישראל בזמן ההוא, וביחוד את כת הפרושים; ובטוב טעם ודעת יוכיח, כי הסופר, ההוא לא שאב ממקור נאמן את קורות ישראל, רק מפי הגדות בדויות, ולכן לא ידע מהם עד מאומה. (5) "ישראל אחר הגלות הראשון". נכבדות מדובר בו מקורות ישראל ומהשתלשלות הרוח הלאומי והרתי מאז היותם לגוי ועד החרבן השני, בקצור נמרץ, ובצדק נוכל לאמר כי מאמר כזה יקר הוא במינו גם בכל לשון שיהיה. (6) "התלמוד נשקף בעין בקורת ביתם ההשכלה החדשה", יצק חמם על תכמי הארכעאלאגיע, החופרים ממטמונים אחר כל ישן נושן, ובדי עמל ישישו כי ימצאו השערה לבאור מאמר אחד מהצענדאוועסמה ולכתובת חרטומים אחת, ועל התלמוד עתיק היומין לא ישימו עין, ואך על פי הגדות מסורות והעתקות משובשות יהינו החוקרים לבקר את מאמריו. יציין לרונמא את מאמרי רב"ח אשר לפי ההשקפה הראשונה לא נופלים המה סבדי מינכהיווען, ויבאר מאמר אחר לאמתו. (7) "זעליג בויך מלמד", יציג לעיני הקורא כמו חי מלמד אחד עוזרו ועוזרו (זו אשתו הרבנית) ובירו שבט הנגוש בו, תהלוכתו בחדרו, דבריו בעתות בין הזמנים, ובבואו בשבת לפני המנסה. אשר לא מורה וחדשה המראה הזאת לפני קהל הקיראים עברית. — ועוד מאמרים ושירים, העתקות (כמו Donna Clara להינריך היינע) כלם לחכלית קרוש מנסת פניהם.

והנה אף כי הסופרים האלה לא נקו משגיאות, כמו הכותב את המאמר רענאן, בתארו לפנינו איך בסוף ימי הבית ירדה קדושת הקרבנות והכהונה פלאים בלבנות ההמון, יאמר: "עד אשר כהן הדיוט אחד העיו פניו לצחק בכהן הגדול בעמדו על הקרבן לאמר: לוקום! לוקום! עד מהי אתה מכלה ממנום של ישראל?" (! ?) וכן הכותב את קורות ישראל, בדברו בעת בוא ישראל לארץ לפני שפוט השופטים, יאמר: "מרכז הלאומי היה ירושלים", וכנהה אשר אין פה המקום לבקר את דבריהם; בכל זאת לא נבחר מאת כל דורש טוב לעמו כי דבר גדול עשו הסופרים האלה במכתביהם בהוציאם לאור.

אולם לדאבון לבבנו ולמורת רוח לכל אוהב עמו; כגורל כל עושי טוב כללי, וביחוד מוציא לאור מכה"ע לבני ישראל. קרה גם את החכם לעבל, ולכן "ההזה" היה כחרף עין (ששה עשר חדשים במספר) כי חדל מהיות לו מהלכים עוד בראשית השנה הזאת. וכאשר גראה, גם אחיו הקטן ממנו הלוח השנתי — ימצה את קובעת כוס היוגונים אשר השאיר הוא אחריו, כי מהמעט אשר נדפס לא נמבר רק מעט, אף אם המו"ל נדב 25 פרצ' מהריוח לחברת הצלב האדום. ויען מה? יען העשירים לא יתמכו בידו, והמשכילים הלא אך מעט ודלים המה. ומי יורע אם ישוב עוד הוא או אחר שנית ידו לאסוף כעמיר גורנה מאמרים כאלה בקובץ אחד, ועל זאת ידאב לב כל מצר בצרת עמו, ובתוכם גם אנכי.

דב"ש מסלע

קאירא. המכה"ע Arch. isr. מודיע מן השכלת העם איך הלכה וגדלה אצל היהודים אשר בקאירא, שמה עשתה פרי הרבה מאד התלמוד תורה אשר נוסדה זה שנים לעדת ישראל, בבית הזה יתחנכו עד 400 תלמידים נערים ונערות מכ"י, ועליהם יעמדו מורים משכילים בדרכי החנוך ללמוד לשונות שונות, עברית, איטאליאנית, ערבית, וצרפתית, מלאכת החשבון, קורות העולם, וגלילות הארץ,

יֹשְבֵי תַבַּל כו' כו'. אם תורת הלאום כתבה באצבעה ספר מלחמות העמים, ומה הגיע אליהם לבנות להרוס ממלכות, תורת האדם תגיד דבריה, איך החכמה בנתה ביתה אשר לנצח יעמוד; תורת הלאום תלשוש חרב וכלי משחית, תורת האדם תלשוש את המחרשת לעבוד את האדמה ולשמרה; תורת הלאום נטעה זית (*), תורת האדם התמר תפריה; תורת הלאום תקרא לשרת בשמה את הגבורים אשר מעולם, ותורת האדם תקדיש קרואיה אנשי שלום, מה טוב, ומה נעים מהתקבץ גוי וקהל גוים לאגודה אחת, וכאחים יחנו יחדיו על דגל אשר בשם "האדם" ידגל וידים נסו עד גבהי שחקים! דברי פי חכם חן; כל שומעיו התענגו על רב טוב הצפון בהם, ולשונו מרפא לעצמות נשברות ודכאי רוח. פרי הלכה הוזה עלה עד כחמש מאות רז"כ, ועתה כי נדפסו אמרותיו בספר, גם מחיר הספר קרש יהיה לרפאות תעלה, ומשכורתו תהיה שלמה מעם ה' ומעם בני אדם גם בני איש.

איש נעמי

ידיעות העולם והמבט

מסע בהודו הדרומית

(המשך מגליון 9)

רוח החיה ההולכת בכל אופני חיי ההודים, היא רוח דתם ואמונתם; היא תתאר להם את תארי בגדיהם, תתן אומר על האוכל אשר יאכלו ועל המשקה אשר ישתי, תשים משמרה על הליכות בתיהם, תטה קו על האשה אשר יראו היים עמה, תשים חק לחנוך בניהם, ותתחקה על כל צעד מצעדי רגליהם. ולכל שבט ושבט משבטיהם הרבים, דתות שונות וחקים ומשפטים שונים בכל הדברים הנזכרים, ואם יעז איש לעבור על מנהגים ידועים, צפוי הוא להכרת מבני שבטו ומשפחתו ולהיות כערער בערבה; גם נשים כבודות ושרות עשירות תכרתנה ותחרמנה מבני שבטן ומשפחתן, אם תפרנה חק הצנע לכת ותראינה פנים שוחקים לאיש זר מבני השבטים השפלים. כל שבט ושבט גם השפל והנכזה מאד כשבט הפאריאס, יחלק עוד לשבטים רבים בעלי מדרגות שונות, ובני שבט הנכזה לא יוכל לאכל להם עם בני שבט השפל, גם לא יוכלו לקחת להם נשים מבנותיהם או לתת את בתם לאחד מהם. כן נפרדו ההודים ונפלטו והתפוצצו לפלגות ולשבטים רבים ושונים, הרחוקים זה מזה בדתיים ובאחרותיהם ובכל הליכות חייהם, וקיר ברזל יברילים ויפרידו וירחיקו איש מעל רעהו ולעד לא יתלכדו, וזאת היתה בעוכם מיום היותם לעם, ובגלל זאת נחה עליהם תמיד יד מושלים עריצים מבני עמים אחרים וירכאום תחת רגליהם, עד כי נבקה רוחם נשתה גבורתם וכל חכמתם התבלעה כהיום הזה. האיש אשר יחרם ויכרת מקרב שבטו, מותר הוא לאחיו ונכרי לכל בני משפחתו, אשתו תחשב לאלמנה חיה כל הימים אשר הוא חי, ובניו נחשבים ליתומים אין אב, בנודדו ללחם אין מי יגור לו, בנפלו למשכב לא יסעדנו איש על ערש דוי, ובבוא עליו צרה וצוקה אין מרחם עליו ואין מנחם, ישכח כמת מלב ויהי ככלי אובד עד בוא חליפתו.

אנשי אייראפא טמאים הם בעיני ההודים, בגלל אשר הם אוכלים בשר ושותים יין, כי כל אוכל בשר טמא נפש הוא, וכל שותה יין תועבה הוא, על פי דת בראהמא. הבראהמיני התוקע כפו לאיש אייראפא לאות שלום וידידות, ירחיק אחרי כן בשובו אל ביתו את בשרו במים להעביר מעליו את רוח הטומאה אשר דבקה בו בנגעו ביד איש טמא. בני שבט הפאריאס יטמאו את ההודים הבראהמינים גם במבטי עיניהם,

גם נמצא פה בית החולים היהודים נכון בכל סדריו ותקונו, כאשר מכהי החולים הגדולים אשר בערי אייראפא, וכן נוסדה פה חברה אחת נקראת בשם "חברת בתולות ישראל", ע"י נשים כבודות מאצילי העם, אשר תשתדלנה לאסוף כסף לתת מוהר ומתן לבתולות ישראל שהגיע פרקן להנשא לאיש, — זה מקרוב קראו בבהכ"נ "מצרים" אבל ומספר על מות המלך וויקטאר עמנואל, ויבואו שמה שרים רבים ונכבדים, השר ריצא פחה, השר לעסעפס, הנענעראל קאנסול לאיטליא, הקאנסול ליון, ושלוחים נבחרים (דעפוטאציאנען) מן חברות שונות, עם דגליהם לאותותם, והרב ר' ישראל יו"ט קרא מספר בלשון עבר, ואח"כ בלשון איטליאני, אחריו נשאו מדברותיהם בן הרב, והדר' ראסי, ובאחרונה שרו מקהלות המשוררים איזה מזמורי תהלים אשר העירו רוח אבל בלב כל השומעים, — בכלל נראה כי עם ב"י בארץ הקדם, מתקרבים ללכת לאור ההשכלה הנהוגה אצלנו בארצות אייראפא.

א' צ' ד' ל'

אדעסא: צוף רבש אמרי נועם מתוק לנפש ומרפא לעצם (משלי ט"ז כ"ד), בימים האלה אשר ישמיעו נדבות במלא רוחב ארצנו ויקחו תרומה מאת איש איש יולד בה, כסף קדשים לאוצר "דגל האדם", למען חבש את שכר עם המלחמה ולרפא מחץ מכתם, הפעם הזאת אל יתהלל העשיר הנדיב אשר נדיבות יעץ ולא יקרא שמו בשערים לתהלה; גם אם יתן איש את מחצית הונו למעשה הצדקה הזאת, לא יחשב לו לצדקה וחסד, כי אם צדק ומשפט עשה עם אחיו הלוצי הצבא. יען בעת צרה, עת מלחמה, אשר בנינו ובחורינו המובים יצאו להורג, ויערו למות נפשם על שדי קטל, כסף וזהב מה הוא, לא נחשב למאומה, להארץ וגבוריה משיבי מלחמה, להם כספנו ולהם זהבנו, וכל אשר לנו נתן בעד נפשם ורפא גרפאם; על כן לא חטאתי בשפתי, וחשכתי גרוני מקרא בקהל את הטוב אשר עשתה עדת עירנו פעם בפעם, בהקבץ על יד על יד הון רב לסעוד על ערש דוי החולים אשר בהבורתם נרפא לנו; כי אמרתי לשמחה מה זו עושה, אם כנעני ונכבדי עירנו אדעסא ידעו עת לעשות לארץ מולדתם. אך עתה באתי ואהלל חכם בחכמתו, כי הגדיל לעשות, לא כסף ולא זהב הביא בידו מנחה, כי אם לקח עמו דברים, ונדבת פיו הקריב קרבנו לה' ומלך, וכן שפתיו יקר מזהב ומפו. רב עירנו הדר', שוואבאכער כבד את ה' מהונו אשר נתן לו לשון למודים, ויקדיש תבואת שפתיו לאוצר דגל האדם. זה ימים אחדים נתן מוכיה חכם הזה לקח טוב לשומעיו בתוך קהל ועדה, לא בהיכל ה' ולא ביום השבת, כי אם ביום המעשה, בהיכל חול גדול ורחב ידים ובמחיר קנו הפעם חכמתו. מי האיש החפץ לשמוע אמריו הנעימים שלם ישלם במיטב כספו ויכירהו מקומו, המטעיט נתן רז"כ אחד, והמרגה — כברכת ה' עליו. הארמון היה מלא מפה לפה, כי נהרו אליו כל העם מקצה, אחינו העברים ואחינו האורחים אשר לא ערלה אונם משמוע שפת אשכנז הצחה. לא כמוכיה בשער, אך כמורה (פראפעסאר) עלה הבטתה, וישא מדברותיו "על גוי ואדם יחד"; תחלת דברי פיהו הזיל כמל אמרתו לאמר: כי אשרי הגוי אשר שפרה עליו נחלתו ויחונן עפר אדמתו, כי נפלאה אתה אהבת ארץ מולדת מאהבת נשים, ממרחקים נכספה וגם כלתה נפש בן עמו לחצרות קדשה; נאמנים לו פציעה, גם אם תגרשנו מהסתפח בנחלתה, אליה תשוקתו; ואחרית דברו הוכיח לדעת, כי לא זאת המנוחה לנפש האדם באשר הוא אדם; גוי גוי אך את שלום ארצו וטובתה הוא דורש כל הימים, הוא ואפסו עוד; לא כן היא תורת האדם, היא לא תדע גבולות עמים, כי רמה היא על כל גוים, היא תראה את כל בני האדם כאיש אחד חברים וכל ישע וכל חפץ, כי "האדם מלאום יאמץ". תורת הלאום (נאציאנאליטעטס-בעגריף) תפריד בני אדם, ותורת האדם (מענשהייטס אידעע) תחן משפט אחד וחקה אחת לכל

(*) היות הוזה לאות מלחמה כי הנכוד הוזה במלחמה כזית, והסמך הוזה יגיד שלום חמת הפורח כחמר.

ואם ירהיב הפאריי בנפשו עז להביט בפני הבראהמיני, ירחיק הבראהמיני את בשרו במקוה מים וטמא עד הערב, ובא השמש וטהר. כל כפר וכפר בנפות דעקחאן נפלג לשני פלגות, וריוח בין פלגה לפלגה, לכל יבואו יושבי האחת אל השניה ולא יהיו להם כל שיה ושיג עמהם. הפלגה הראשונה היא מושב האנשים הנכבדים הנחשבים לשבט אחד משבטי ההודים, והפלגה השניה המוקפת במשוכת חדק היא מקום מושב דלת העם הטמאים אשר לא נספחו אל אחד השבטים, והם אינם יכולים לבוא במפלגה הראשונה בלי רשיון מפורש מאת זקניה וראשיה, גם לא יוכלו לשאוב מים כי אם מבארות מיוחדות להם לבדם, ובמקומות רבים לא יוכלו בני שבט הפאריאם לשאוב מים מכל הבארות הנמצאות בארץ הודו, לכל יטמאו את המים, רק יביאו את כדיהם ויצננום על יד הבאר בשקתות המים, ויחכו שם עד צאת השואבות ותמלאנה את כדיהן לראשונה, ואחרי כן אם תחטולנה על האוכדים והנדרים ההם תשאבנה גם להם מעט מים. כי בארץ הזאת הנשים הן שואבות מים, וזאת היא אחת העבודות אשר הן עושות לאבותיהם גם לבעליהן.

מעיר מאדראס שם הנוסע גראנדידער את פעמיו לעיר קאנדרשוועראם הרחוקה כארבעים וחמש פרסאות ממאדראס. קאנדרשוועראם היא עיר גדולה ורבתי עם ונודעת לתהלה בגלל ההיכל המפואר המתנוסס בתוכה לכבוד סיווא אלהיהם. חוצות העיר רחבי ידים הם, ובתי מדרות והיכלים רבים בנויים בה בטוב טעם בני הקדם, ומספר יושביה כששים אלף איש. מקדשי ההודים המתנשאים על גפי מרומי קרת, מרהיבים את עיני בן אייראפא ומעוררים בקרב רגשי עז. לפני כל היכל מתנוססות שדרות עמודי שיש רמי קומה ונהדרים למראה, כל עמוד נעשה מאבן אחת שלמה (מאנאליט), מסדו (באזים) גם טפחתו (קאפיטאל) מרובעות, ועצם העמוד הוא בעל שש או שמונה צלעות, ועל תחתית מסדו מפותחים ציורים ותמונות רבות, אשר בעיני בני אייראפא נחשבות הן לצלמי עגבים מעוררי חשק. כהני בראהמא בעיר הזאת, מכבדים הם את בני הנכר הבאים לשחר את בתי מקדשיהם, ובהודע להם כי נוסע צרפתי (גראנדידער) הולך לבקר את מקדשם הגדול אשר בעיר, שלחו להקת נוגנים לקדם פניו בתרועה וקול זמרה, ואחריהם הלכו עלמות תופפות ומחוללות הנודעות בשם באיאדאריס, שש מהנה השמיעו קול במצלתיים וצלצלי שמע, ואחרות הלכו במחול לכבוד האורה הנכבד המכבד את אלהיהן לבקר בהיכלו. העלמות ההן לבשו בגדי משי קצרים ונאווים מאד, וברגליהן מצמידים פעמיני כסף ושרשרות זהב מעלפות ספירים, צעיף לבן כשלג ומפואר ברקמי זהב יעלה את יצורי גיון ויהנוסס לרוח היום במקום שיפוח. בתוך מקהלת הנוגנים והעלמות המחוללות, הלך גראנדידער אל ההיכל הגדול ההוא, ובהציגו כף רגלו בחצר ההיכל, קבלו אותו הכהנים הבראהמינים בכל אותות כבוד ובפנים מאירים ויביאוהו לתוך ההיכל ויראוהו את כל צפוני וחסנו ויקרו. ההיכל הגדול ההוא, היכל סיווא, מוסב בחומה נשגבה רחבת ידים מאד, שתי חצרות לו; בחצר האחת יבואו גם בני נכר וילדי ארצות אחרות, אף כי טמאים הם להודים, ובהצר השניה לא יבואו כי אם שלומי אמוני ההודים בני השבטים הנכבדים; בתוך ההיכל יראה בית מדרת נהדר בכל הדר ונהדר ונחשב לבית קדש קדשיהם, בבית ההוא מתנוססות אבני נזר, שוהם ישפה וברקת ועוד אבני חפץ יקרי ערך אשר רחוק מפנינים מכרם, גם בגדי תכלת וארגמן מרוקמים ברקמי זהב נמצאים בתוכו, אשר יפארו בהם הכהנים את צלם דמות סיווא בימי חגיהם ומועדיהם, מחיר האבנים והבגדים ההם הוא יותר מחצי מיליאן שקל בשקל אשכנזי. עשרות אחדות נמצאות בבית ההוא אשר הן עשויות רק מאבני שהם, פטרה ויהלום, נופך וברקת, ובהן יעטרו את ראש סיווא; גם הרבידים והאצערות, הצניפות והרדידים עדי תפארת אשת האליל סיווא, עשויים גם הם רק מאבני חפץ יקרי ערך מאד, ומפנינים מעולפים ספירים ומשובצים

משבצות זהב. הכהנים ההם הודיעו חבה יתירה לנוסע הצרפתי בהראותם לו גם את צלמי אלהיהם בעלי המדרגה השניה, הנופלים ממדרגת האלהים האדירים והעליונים. בין האלהים ההם מהמדרגה השניה, הראו לו גם את אלהי הקופים הנקרא בשם הנוימאן, את אלהי הנץ (שפערבער) הנקרא בשם גארודא, ועוד רבים כאלה. גם הראו לו את הסוס הגדול והרם כענק ואת יתר החיות הרמות והנוראות, אשר יציגו עליהן את צלמי אליליהם. החיות ההן מפיצות זעזוע וזעזוע ומצופות זהב מכף רגל ועד ראש, לפני טבוא הפתח אשר לבית קדש קדשיהם ההוא, תראה כפה יפה בתבנית חפה כבודה אשר הספון מלמעלה נבנה ברמות פיראמיד ונשען על ארבעה עמודים. תחת הכפה ההיא יציגו הכהנים את צלם סיווא פעם אחת בחדש, והמונים המונים ינהרו אז להשתחוות לו אפים ארץ ולשלם נדר, אחרי רחצם את בשרם במי הנהר ההולך בקרבת ההיכל. מדי שבוע בשבוע נשוא ינשא צלם סיווא ביום הששי אל אחד הגנים המקודשים לו, והכהנים והעם הולכים אחריו לבושי מכלול בתוך המון חוגג. בחצרות ההיכל הגדול ההוא גם בחומותיו יתהוללו גדרוי קופים במספר רב, ויעשו שם זר מעשיהם, ואיש לא יעז להחרידם או להכלימם ולהשביתם ממעשי תעתועיהם, כי קדושים הם לסיווא וכל הנוגע בהם כנוגע בכבת עינו. ואם אמנם כי רבה מאד תפארת ההיכל ההוא מבית ומחוץ, וגדול הוא ומהולל מאד בכל ארץ הודו, בכל זאת אין נכונה בפי נוסעים רבים המחליטים כי אין ערוך אליו בכל יתר ההיכלות אשר בארץ ההיא, כי באמת נמצאים שם היכלות רבים אשר יתר שאת להם ויתר פאר ונהדר על ההיכל הזה. הכהנים הבראהמינים הובילו את הנוסע גם אל בית מדרש שפת סאנסקריטית, בית גדול עם חדרים מרווחים הנשען על גבול ההיכל ההוא, ההודים מוקירים מאד את דקדוק השפה ההיא, שפת קדשם, ואת החכמים המעטיקים להתחקות על שרשיה יכבדו וירוממו בקהל עם. התלמידים יבלו ימים ושנים בבית מדרש ההוא לקחת לקח טוב מפני מוריהם בהליכות השפה ההיא לכל חקיה ומשפטיה, אך רבים מהם לא ישלימו חק למודם ויצאו מבית מדרש ההוא, מבלי דעת את דרכיה ומבלי מצוא את מסתריה, רק בחירי התלמידים יודעים על פה דברים רבים מספרי קדשיהם הנקובים בשם פוראנעם, ויחיד סגולה יצליחו גם יעשו פרי עד כי יש לאל ידם להעתיק את הספרים ההם אל אחת הלשונויות החיות. בראהמינים רבים הנחשבים לחכמים ונבונים בעיני ההודים, לא ידעו ולא יבינו את השפה ההיא, וגם את התפלות אשר יתפללו בה יום יום לא יבינו עד מה.

(המשך יבוא)

חדשות שונות.

מעיר רומי מודיעים, כי הפאבסט לעא הי"ג, ביום עלותו על כסא כבודו להיות מעוטר בכתר כהונה גדולה, לא נשתנו כל אותות הכבוד ויקר, אשר נהנו בהם מאז בסדר היום ההוא, אצל כל האפיפיורים שהיו מלפניו, ורק מנהג אחד ישן אשר היה לחוק קבוע זה כמה מאות שנים, במלוא אותו בפעם הזאת בראשונה, והוא המנהג להראות אותות העבדות והשפלות של היהודים, ושלטון הגבוה של הפאבסט עליהם; כי חוק קבוע היה מאז, אשר ביום עלות הכתר על ראש הפאבסט, יבואו ראשי הקהל ליהודים תושבי רומי להתנפל לפניו מלוא קומתם, ואפים ארצה ישתחוו לו לתת להם חנינה לגור בנעמיה ברומי, ומרם ימלא הקדוש את שאלתם, נתנו לכל אחד מראשי העדה מכה על הלחי לאות בזיון וחרפה, ואז ישלמו סך הקצוב 8000 סקוד לשנה, ויותן להם הרשיון להתגורר ברומי, הפעם האחרונה אשר הוכר ראשי העדה ברומי המכות הנכבדות האלה, היה בשנת 1845

ביום נבחר הפאבסט פיוס התשיעי, ועתה הנה נתבטל המנהג הזה בחסד הפאבסט החדש, ואולם בזמנים שעברו היה עוד מנהג אחר חוק ליהודים ברומי, והוא כי ביום הראשון לחג מאסלעניצא היו באים ראשי העדה לעמוד על הרחוב הנקרא „קארסא“, ושמה יכו אותם על לחיהם, במספר קצוב וידוע, ואח"כ בשוכם משם, ירדפו אחריהם המון העם להשיבעם בזה וקלון כחפץ לבבם, אבל המנהג הזה נתבטל זה זמן רב.

רופא אחד דר' שיללער בברלין הראה זה מקרוב נסיון נפלא ברפואת העינים, אשר התפלאו עליו כל חכמי הרופאים, עלם אחד מסביבות עיר שמעטין אשר בילדותו בהיותו בן ג' שנים אבד עינו האחת, ע"י מכה טריוה אשר עלתה על עור הקרני שבועין (הארגנהויט), ובמנה נטפו דמעין ליחה עד כי גולה כל העין, עתה בהיותו כבן עשרים נראה כמכה הזאת גם על עינו השניה, הרופא השקוה סם 5 לאראפארם ועמו ג"כ כלב אחד, בבדי להמית בהם כל ההרגשות, ואז חתך מעור הקרני של הכלב כגודל 1 סאנטימעטער וירבקה אל עור הקרני של האיש בוריות יתירה, ובמשך ב' ימים נתחבר וגרפא, והיא תחבולה חדשה אשר עד כה לא ידעו ממנה הרופאים.

בבית עקר לדברים העתיקים אשר בפאריז, הביאו זה מקרוב כתב יד ישן נושן מארץ מצרים, אשר כבר עבר עליו ד' אלפים שנה, והיא מגילה קטנה מן נייר הפאפירוס אשר עליו כתבו המצריים הקדמונים, והמכתב הוא מכתב ההיראגליפון חרות שחור ע"י פחם, תוכן ענינו הוא, ספור מן מיתת אם מלך אחד ממלכי מצרים. הראשונים, והכבוד אשר עשו לה בקבורתה. הכתב הזה יוצג לעין הרואים בשער המצבה אשר יהיה בקרוב בפאריז.

לקיים דברי חכמים

(סוף מגילת 11).

ישנן עוד עמודי כמה וכמה הלכות, שנראות לקרי הראות כזכות וכחוקות מכונת התורה, ובאמת הן מתבררות כמועילות ודעת, עד שגם מצעלי דינו, יוכרחו להודות על אמתתן, כאשר יראה הכוונה במאמרים האחרונים מספרי סניגור אשר הגני להדפיסו בעוד ימים בישיב ה' הטוב, אבל עלי להקדים ולהודיע, שאיני הולך בדרכי החדשים, הם הרב רנה"ו והרב מעקלענבורג זכרם לברכה, וגאון דורנו הר"ר מלבי"ם יאלי"ה ימיו, להחליט שזוהי הדרך תקוקה בכסא כבוד הפשט, והוא בכמה מקומות נראה דח"ל כיוצאים מדרך הפשט והדקדוק, ואין צידינו לחקן דבריהם, הוא מטעם שנעלם ממנו בגלות משפט לה"ק על מתכונתה" (הגאון בעל יפה תואר בפרשנו לרבה פ"ה). יודע אני, ששקטם זו אינה חדשה לגמרי, וכבר נמאלו ממנה רמזים גם בדברי מי שקדמוס, ובדברי הגאון מוהר"ל מפראג ז"ל בספרו באר הגולה באר ג', נמאלה שניה ומשולשת, הלא כה דבריו שם, כל איש חכם ונבון יתפלל, על הקירוב שיש לדבריהם אל הפשט, עם עומק המופלא מאד מאד, ואיש אשר הוא זר מדברי חכמה, יתפלל על הריחוק מן פרוש הכתובים, ודבריהם אינם נראים לו, וכן כל דבר הדקדוק אשר הם בתלמוד ובשאר מדרשים, כולם אינן אחד מהם, הן גדול הן קטן, שאין הדברים עומק הכתוב ע"פ פשוטם ואמתתם, כאשר הוא מעמיק בפרוש הכתוב ימלא אורו, שלכך נקראת דרשה, כי היא דרישת הכתוב בחקירה ודרישה מאד מאד, עם עומק הכתוב, עכ"ל.

אבל בכל זאת לא אוכל לרמות את אחרים, וכ"ש את עצמי, להודות לדעת זו, יודע אני בצרור, שאין שקטם זו יכולה לעמוד ולהתקיים לפני הדעת הישרה והבקיורת הצריחה, שכל הדייקות וההמלאות שבעלי השטה היו ממציאים ומחדשים, להוכיח ולהוסיף מפשטי הכתובים, הכונות הדרושות והמוכנות לחז"ל מהם, אינן כ"ל מגדלים הפורחים באויר, והראיה היותר ברורה היא, שחז"ל בעצמם לא הזכירו מעולם לא דבר ולא חזי דבר, מההמלאות המהודשות, במקומות שרנו

להוכיח נדקת ההלכות המקומות בידיהם. ולכן נדק מאד הרמב"ם ז"ל, באמרו הלילה לנו לעוה הכתובים, כדי להסכימם עם ההלכה, שכבר אורנו רש"י והרשב"ם, ולפניהם חכמי התלמוד בעצמם, שאין מקרא יולא מידי פשוטו עכ"ל. ואנכי מלאתי מאמר יקר ונפלא בדבריהם, מכון מאד ודרוש לחפזי זה, והוא וחברת את חמשת היריעות לבד, אלו חמשה חומשי תורה, ואת שש היריעות לבד, אלו ששה סדרים של תלמוד (תרגום המיוחס לרב"ע, וע' הקדמת חשונת גאונים קדמונים שהביא זה ג"כ), כאלו רצה לומר, שאין לנו לערעב ולכלכל עיני הדרש והפשט, אנו אין לנו כ"ל דברי גאון הגאונים רבינו אליהו מוויילנא זללה"ה, מ"ש בבאורו לתורה פ' משפטים, וז"ל או אל המזוזה, פשטיה דקרא גס המזוזה כשרה, אבל ההלכה עוקרת את המקרא, וכן ברובה של פרשה זו (ר"ל פרשת משפטים שהיא מרובה בדינים), וכן בכמה פרשיות שבתורה, (ר"ל מלמד פרשת משפטים, ישנן הרבה פרשיות, שההלכות עוקרות את המקראות) והן מגדלות תושבע"פ שהיא הל"מ והיא מתהפכת כחומר חותם (שמה שבו הוא בולט, שם הוא שוקע, וכן להפך) חוץ המלות שבו במגלף"ך שהם מישרים, וכמ"ס מכות כ"ב, כמה טפסתי אינני דקיימי מקמי ס"ה כו' ואחר רבנן כו', וכן בפגול, (ר"ל שכתוב מפורש ואם האכל יאכל מבשר זבח השלמים ביום השלישי פגול הוא לא ירצה, שפשוטו של מקרא זה מורה בלי ספק, שאכלת השלמים ממש חוץ לזמנו, מפגל הקרבן. ובכ"ז מצינו זכרים י"ט, אמר ר"א כוף חזק לשמוע (אולי הוא ג"כ מלשון כפיה והכרה ע"ד וכוף את יצרנו) — במהשג לאכול מזבח ביום השלישי הכתוב מדבר ולא באוכלו ביום השלישי, והיא עקירת המקרא מעקרו, ורוב התורה (ר"ל שרוב דיני התורה הולכים ע"ד, שההלכות עוקרות את המקרא). ע"כ נריך שידע פשוטה של תורה, שידע הקוטה. עכ"ל אביהם של ישראל הגר"א ז"ל, התחיל הגאון מכתוב אחד, או מדין אחד, והוא הרגיעה אל המזוזה, והוסיף אח"כ, שכן הוא הענין ברובה של פרשה זו של משפטים, ויתרה עשה, לכתוב שכן היא המדה בכמה פרשיות שבתורה, וחמס דברו, שכן הוא הענין ברוב התורה, שדיניה מתהפכים כחומר חותם. ובמליות ההפכות זו, מצינו שהשחמם זה בעל מדרש רות, שדרש על התמורה זה תלמוד בבלי, שהחליפו הלשון והדע ע"כ. ונתקשו במדרש זה בעל השל"ה ז"ל, ובעל עמק המלך ז"ל, והיעב"ץ במטפחתו, יעווינו דבריהם. וז"ל הגאון בעל יפה תואר, בפרשנו להגדות ירושלמי ברכות פ"א, ד"ה יש בהם לאכור ויש בהם היחר, וז"ל שם, יש מהם לנמות מפשטם, פעם לאכור פעם להיחר, וחז"ל משנין משמעות הכתוב לאכור ולהיחר, שמהפכים ד"ה ממשמעם, וכבר כתבתי ביפה עינים פ' שמיני, שלש סבות לנחיתת התורה שבע"פ, ואחת מהן היא השמנות פשוטי הדברים עכ"ל. ישנם הרבה דברים, שהולאתם בפה קלה מאד, והבנתן בלב קשה מאד; וגם הענין שאנחנו בו הוא אחד מהם, נר לנו המקום צראשנו להניח בו זוג שאין זוגנו עולה יפה, אם לא שיקרא גם על זה מאמר בן סירא המתחיל במופלא ממך ומסיים בנסחרות. אבל כבר כתב הגאון מוהר"ל מפראג, בספרו נתיבות עולם נתיב דרך ארץ, וז"ל, מקרא ומשנה וד"א שצאים בדבריהם ז"ל, מקרא היא התורה שהיא החכמה העליונה האלהית, שהוא מן הש"י"ת לגמרי, וד"א הוא מה שהאדם מוסיף לעשות, וזו היא החכמה התחתונה האנושית, אבל המשנה היא כמו חמלעית, בין החכמה העליונה שהיא המקרא, ובין ד"א שהיא החכמה האנושית ע"כ. והנה הדרכות וההלכות נקראו בפי חז"ל בעצמם ענה ומחשבה, והוא בבוטה מ"ס, משמח ר' יהושע בטלה ענה ומחשבה, ופיר"ש שהיא זוהי דרכות ודקי בהלכות עכ"ל. וע"כ, עלינו להשתדל בזה, להחליטם ולישבעם ביד ה' המורה עלינו בספרנו סניגור שהזכרנו למעלה.

וה' יעזר לנו לכון את האמת, כי מבלי עזרת ה' הכל יגיע אנוש. במאמר הגר"א ז"ל שהזכרנו למעלה נמאלו שש מלות „חוץ המלות שבו במגלף"ך שהם מישרים", אודה בקהל רב ולא אבזש, כי הרבה יגעתי עליהן, ולא העליתי צידי כלום, גם שאלתי לגדולים ואין פותר אותן לי, (פותרים היו אותן, אבל לא נתקבלו על לבי), וע"כ הגני מחלה ומבקש מאת מחבדי דברי הגר"א ז"ל, לעיין בהן היטב, ולפתח את החידה הסתומה הזו, וביחוד החובה על הרב ר' מחתי' שטרנאשון ועל הרב ר' שמריה זוקערמאן (אשר בידו כמעט כל כתבי קדש להגר"א ז"ל) להוסיף לחור ולהודיע במ"ע הספירה מעלומה זאת, לשמה בזה לבד כל חובב תורת אמת של הגר"א ז"ל,

ובתוכה גם לבד אליעזר צביי הבחן צווייפלעל

הכוכב שבסוף המאמר שם בא שלל במקומו, ומקומו הוא בדברי הראש"ע שם שורה 43, לא יטמא העל באשמו. והערה בעלמא הפרוס יסרה היא, להחליט שהפרוס בטל ומבוטל הוא, בשביל שלל מנינו בכל המקרה חזר להגות בעל גידול, להוראת בעל באשמו, כאלו להוראת גדול שהעם צרכו (מפני שכתוב "בעמיו") יש להגות זו ריע, ורק הקבלה לכך מכרעת.

טעיות הדפוס שנפלו במאמרי, לקיים דברי חכמים. נד 71 עמוד ב' שורה ג' שיגעו במקום שנגעו. נד 72, מי שיעור במקום שיעור. נד 79 שורה 14 היא מולדת במקום מולדתה. שורה 28 ר' דובער מלאכאווטש, במקום מליצאווטש. שם עמוד ב', אחר ויקרא כ"א, נדך להסוף הסמן השני (מהסמן הראשון) שצא לפני דבור והוא איש, להורות שהוא סוף הדבור המוסגר. שם שורה 22 שלא נאסרה קרובה של אשה לאשה. נ"ל "קריבה של אשה לאשה". שם 23 ע"י קרובה במקום קריבה.

איין פאאר מעלעפאנען

וועלכע ביז איינער ענטפערונג פאן 20 וויערסט שפראכענדיג זינד, בעקאמפט מאן פיר 4 רובל בייא

יאקאב פיק

Warschau, Miodowa str. 497a.

להודיע לאחינו ב"י שכל הרוצה לקנות י"ש של פסח מפאבריק מנישעוו, סכום קמץ היינו עד 3 וויאדער, אשר סכום כזה אין ביכולתו להשיג בסקלאר שלנו, יוכלו לקנות י"ש הנ"ל בבית הג' ר' יודיל טאקער ראג נאלעווקי וראג גענשע (25) N. 2285, אשר שם יחי נמכר על אחדים י"ש של פסח רק מפאבריק מנישעוו, וגם נמצא שמה על טאפ ועל פלאשין כל מינים ליקערין ושלוואוויין י"ש ישן על הג הפסח.

פיר ערענקרייץ עקיבא לאסקי

כל המוכים במחלות אשר מוצאן מימי הילדות, כמו חסרון כח המוליד וחלישת העצבים (אימפאמעניזאנד נערווענשוועכע) וגם המוכות במחלות נשים, ימצאו מזור ותרופה על ידי. גם לחולים מערים אחרות או מארצות רחוקות אמצא מזור ותרופה בכתב, אחרי אשר יודיעוני מחלתם וכל אשר יחסר להם בכתב, אשיב לאיש ואיש ככתבו וכלשונו (ר"ל בלשון עבר, אשכנו או צרפת). אדרעסעס

N. Wollner, Doctor der Medicin u. Chirurgie, Accoucheur in Wien. Wien, Stadt, Adler-gasse № 8.

שאלות ותשובות

אל ד' שפ' צט' כנר אמרנו כי אין חפצנו להעלות עוד דברים כאלה בהפירה. אל שמר' לאו"ב במאס' אל חדין את חזיך עד שמיני למקומו. אל חסרן ליעינסקי כדודאל' זה פעמים שלמה לנו הפאסט בחורש באפס ידיעתנו האדרעסעס הנכונה שלו. אל חזינדור אש' לא ידענו מהי שלח ומס היה ענינו, — נבקש סליחה מהסופרים אשר עדיין לא הדפסנו את מאמרם בעבור הקודמים להם.

הרוצה לכתוב אלי יכתוב ע"פ אדרעסעס

S. Slonimski in Warschau

Muranowska № 24.

הודעות

הגני מתכבד להודיע, כי ברשיון הממשלה אפתח אי"ה את שערי בית ספר חדש לנערי ב"י ביום ר"ה אייר הבע"ל ברחוב דויקא N. 16. בבית הספר הזה ילמדו הנערים מלבד השפות: רוסקיש, פולאנית, אשכנזית עם כל דקדוקיהן עם חכמת החשבון הגעאגראפיא, גם את שפת עבר כתבו הקדש מפורש ושום שכל להבינם במקרא וללמד את דקדוק השפה, למען ידעו לכלכל את דבוריהם במכתב על פי טהרת השפה. גם לקחתי לי לעזר מורים מהירים במלאכתם. נסיונותי במלאכת החנוך אשר רכשתי לי במשך עשר שנים אשר הגני מורה בבתי הגבירים פה, ופעולתי לנמוע בלב ילדי עמנו דעה והשכל, מוסר ודרך ארץ, יתנו תקוה בלבי כי אפיק רצון ההורים אשר יואילו להפקיד את דבר חנוך בניהם בידי.

זמן קבלת התלמידים לבית ספרי הוא מיום א' דחומ"פ עד ר"ה אייר הבע"ל משעה 11 עד שעה 2 אחר צהרים בכל יום.

שלמה מירלסזאהן. רחוב דויקא N. 16.

(הנכבד המשכיל הנ"ל נודע לנו לאיש מהיר במלאכת החנוך ומומחה לאותו דבר, וחוקה על איש אמונים שכמותו, כי אשר ילמדו בבית ספר יעשו פרי קדש הלולים לשכחת לבב הוריהם. המו"ל).

זה כשבוע שנים אשר אישי שאול מיכל בר' אברהם יצחק בראיער חזן בעיר בילגארי (רוסיש-פאלען) עזב אותי בעירום וחוסר כל, ראשית נסיעתו הי' לשערנאוויץ ומשם חמק עבר וכתב לי אח"כ מכתב מווארשא ומאז אין כל חזון קמנו ועקבותיו לא נודעו. — ע"כ באתי במר נפשי בשאלתי מאת אחב"י קוראי "הצפירה" אשר שמעו ממנו או ידעו אודותיו איזה ידיעה לחוס ולרחם, עלי ועל בתי הילדה הח', להודיע חיש במכ"ע הנ"ל או ע"פ אדרעסעס שלמטה, וזה דמותו: שנותיו 26, קומתו ממוצעת, שער ראשו וקנו שחור, עיניו שחורות, מצחו צר, חוטמו ארוכה ועבה, שפתיו עבים, כתפיו גבוהים, פניו ארוך ומלא מעט עם נקודות הקיץ, והמבשרנו ישא ברבה מאת ה' ושכרו חרבה מאד.

דברי האומללה אסתר בת ר' שלמה באדלער משעברשין

אדרעסעס ע"ש הכותב:

N. Weintraub in Zamech p. Tarnogrod Lublin. Gub.

יע"פ נודע לנו כי ישנם סוחרים המוכרים י"ש של פסח על שם הפאבריק שלנו ובאמת הוא ממקומות אחרים ברוססיא, וגם נמצאו בתוכם הקונים לכסות עינים גם משלנו, ומוכרים גם את אשר קנו ממקומות אחרים בחזקת י"ש שלנו, לכן הגנו מודיעים בזה, כי כל הי"ש של פסח מפאבריקן שלנו נמכר להרב ר' נחמיה ראזענפעלד מווארקא ושותפו הנכבד ר' אברהם רובינשטיין סגור אשר עשו להם בית מסחר כללי בווארשא ברחוב נאלעווקעס (17) N. 2224. וכל החפץ לדעת על בוריו מי ומי הסה המוכרים רק י"ש שלנו לבדו, יואל לדרוש לבית מסחר הנ"ל ושותפם הממונה שמה ר' עקיבא לאסקי יודיע הכל אל נכון. מנישעוו יום א' ויקהל תרל"ח, מיכל קאסמאן

אודיע נאמנה בשער בת רבים, לבאי עיר הבירה פעטערסבורג, לרגלי עסקיהם, אשר יש אצלי להשכיר חדרים טובים לאורחים, הן לימים אחרים, והן לחדשים, ובמקחים ממוצעים כרצון איש ואיש, ואקוה כי באי צל קורתי ישבעו עונג בכל הפרטים. כן נמצא בהחצר הזה גאר-קיך פשרה, במאכלים טובים וערבים. פראספעקט יעקאטערינהאפסקי, הבית גומר 5, פליגל גומר 20.

B. Г. Зайцевъ.

Редакторъ-Издатель 3. Слонимскій

Дозволено Цензурою. Варшава 14 Марта 1878 г.

Въ Типографіи И. Гольдмана, Мурановская 24.